

Supplementum 2026

ISSN 1339-259X

Supplementum č. 3/2026

VÝBER Z DIELA K VYBRANÝM OTÁZKAM GLOBÁLNEJ A VEDOMOSTNEJ SPOLOČNOSTI V SLOVENSKEJ REPUBLIKE

Peter PLAVČAN

A SELECTION FROM THE WORK ON SELECTED ISSUES OF THE GLOBAL AND
KNOWLEDGE SOCIETY IN THE SLOVAK REPUBLIC

PROLÓG K DRUHEJ ČASTI TRILÓGIE

Predložené dielo tvorí **druhý celok trilógie** vybraný z rozsiahlejšej esejistickkej publikácie Dr.h.c. prof. Ing. P. Plavčana, CSc. s názvom „Renesančný človek“.

V druhej časti podnetnej zbierky esejí *Renesančný človek* upriamuje prof. Peter Plavčan svoju pozornosť na makroštrukturálne zmeny, ktoré formujú našu súčasnosť a neúprosne determinujú našu budúcnosť. Autor v predložených textoch opúšťa tradičné, často zromantizované pohľady na globálnu integráciu a predkladá čitateľovi triezvu, analyticky presnú diagnózu dnešnej civilizácie. Jeho pohľad nie je len bilancovaním minulosti, ale predovšetkým vizionárskym mapovaním terénu, do ktorého ľudstvo práve vstupuje.

Plavčan hneď v úvode majstrovsky dekonštruje mýtus o nezvratnej a lineárnej globalizácii. Ako trefne poznamenáva, technologický boom z konca 20. storočia síce sľuboval „plochý svet“ bez hraníc, no nasledujúce globálne otrasy – od finančnej krízy v roku 2008 až po pandémie COVID-19 – odhalili extrémnu krehkosť tohto konceptu. V jeho podaní už globalizácia nie je len ekonomickým fenoménom optimalizácie nákladov. Stáva sa hlboko spolitizedým a

geopolitickým procesom, v ktorom je ekonomická efektivita nahrádzaná akútnou potrebou strategickej bezpečnosti. Tento prechod k „friend-shoringu“, fragmentácii dodávateľských reťazcov a štiepeniu digitálneho priestoru je v texte zachytený s výnimočnou citlivosťou pre detail i celok.

Ťažiskom a najinovatívnejším prínosom tejto časti je však autorova teoretická koncepcia vývoja spoločnosti. Plavčan sa neuspokojuje len s konštatovaním súčasného stavu vedomostnej ekonomiky, ale odvážne a logicky argumentačne načrtáva príchod post vedomostnej a následne transvedomostnej éry. Je fascinujúce sledovať, ako autor prenáša vedecký dôraz zo samotného hromadenia a vlastníctva informácií na schopnosť rýchleho, etického a komplexného rozhodovania v reálnom čase. Umelú inteligenciu tu nevníma len ako technologickú hrozbu, ale ako nevyhnutný katalyzátor a nástroj, bez ktorého nebude možné odhaľovať zložité príčinnosť sociálnych a ekonomických javov. Príklady, v ktorých demonštruje rozdiely v rozhodovacích procesoch medzi jednotlivými vývojovými fázami spoločnosti, dodávajú inak vysoko abstraktnej teórii potrebnú plasticitu.

Z pozície skúseného akademika a výskumníka Plavčan mimoriadne trefne poukazuje aj na dôsledky týchto zmien pre trh práce a vzdelávacie inštitúcie. Jeho sociologická drobnokresba rozdelenia pracovnej sily na rutinných „kopírovačov“ a tvorivých „inovátorov“ je silným mementom. Z textu zreteľne vystupuje varovanie pred masifikáciou vzdelávania, ktorá môže viesť k devalvácii odbornosti, a pred hrozbou prehlbujúcej sa priepasti medzi bohatými centrami excelentnosti a regiónmi trpiacimi únikom mozgov.

Druhá časť trilógie z esejistického diela *Renesančný človek* tak predstavuje mimoriadne vyzreté, kritické a pritom v základe hlboko humanistické čítanie. Prof. Plavčan v nej spája erudíciu ekonóma so sociologickou vnímavosťou a predvídavosťou filozofa. Text nie je len suchou akademickou rozpravou; je to živá výzva na prehodnotenie našich doterajších intelektuálnych paradigiem. Ide o dielo, ktoré svojou hĺbkou presahuje hranice jedného vedného odboru a malo by sa stať povinným čítaním pre všetkých, ktorí nesú zodpovednosť za strategické smerovanie nášho školstva, ekonomiky i celej spoločnosti.

Recenzný posudok

Druhá časť trilógie s názvom **K vybraným otázkam globálnej a vedomostnej spoločnosti v Slovenskej republike** z esejistického diela Dr.h.c. prof. Ing. Petra Plavčana,

CSc. „*Renesančný človek*“ predstavuje ucelenú teoretickú a spoločensko-ekonomickú analýzu transformačných procesov, ktorými v súčasnosti prechádza globálna spoločnosť. Autor v predložennom texte upúšťa od zaužívaných, čisto optimistických pohľadov na globalizáciu a vedomostnú spoločnosť, a namiesto toho ponúka prísne racionálnu reflexiu súčasných makro štrukturálnych zmien.

Analýza transformácie globalizácie recenzovaného textu autor analyzuje prechod od tradičného konceptu globalizácie, charakteristického snahou o voľný pohyb kapitálu a informácií, k jej súčasnej, výrazne fragmentovanej podobe. Plavčan presne identifikuje kľúčové zlomy – od finančnej krízy v roku 2008 až po pandémie COVID-19, ktoré odhalili zraniteľnosť globálnych dodávateľských reťazcov. Recenzovaná stať presvedčivo argumentuje, že ekonomickú efektivitu vo svetovom obchode v súčasnosti čoraz viac nahrádzajú geopolitické a bezpečnostné záujmy štátov, čo vedie k fenoménom ako „friend-shoring“ či „de-risking“.

Kapitola „Nová typológia spoločnosti“ je najvýraznejším odborným prínosom, pretože autor v nej originálnym spôsobom predkladá teoretickú koncepciu vývojových fáz spoločnosti. Plavčan nielenže reflektuje limity súčasnej vedomostnej spoločnosti, ale formuluje jasné kontúry nastupujúcej postvedomostnej a výhľadovo aj transvedomostnej spoločnosti. Zatiaľ čo doterajší vývoj bol postavený primárne na zhromažďovaní a spracovaní informácií, autor definuje ako kľúčový faktor budúcnosti schopnosť rýchleho, komplexného a etického rozhodovania v reálnom čase, a to s masívnou podporou umelej inteligencie. Zvolená komparácia rozhodovacích procesov v jednotlivých typoch spoločností v závere textu robí túto abstrakciu vysoko uchopiteľnou.

„Dopady na trh práce a vzdelávacie systémy“. Značná časť textu je relevantne venovaná aplikácii týchto makroekonomických zmien na oblasť ľudských zdrojov a systémy vzdelávania. Autor presne identifikuje prehľbujúcu sa polarizáciu pracovnej sily na úzku skupinu vysokokvalifikovaných inovátorov a masovú skupinu pracovníkov zabezpečujúcich rutinné, reprodukčné činnosti (tzv. kopírovačov). V tejto súvislosti oprávnene upozorňuje na sociálne a ekonomické riziká spojené s únikom mozgov, koncentráciou elít v medzinárodných centrách excelentnosti a na deficity súčasného systému masového vzdelávania, ktorý nedokáže adekvátne reagovať na zrýchlený technologický vývoj.

Z hľadiska metodológie a výstavby sa text opiera o štandardnú odbornú argumentáciu s využitím relevantného pojmového aparátu. Výklad je prísne logický, postupuje od analýzy príčin k tvorbe fundovaných prognóz. Po odbornej i analytickej stránke je druhá časť trilógie

vysoko kvalitným textom. Dr.h.c. Prof. Ing. P. Plavčan, CSc.. v nej úspešne spája makroekonomický pohľad so sociologickou analýzou stratifikácie spoločnosti. Dielo poskytuje cenný teoretický rámec pre ďalší akademický výskum v oblasti riadenia ľudských zdrojov, vzdelávacích politík a strategického manažmentu, a predstavuje mimoriadne prínosné čítanie pre odbornú verejnosť.

dr. habil. JUDr. Rastislav Funta, Ph.D., LL.M., univ. prof.

ÚVOD

Esejistické dielo *Renesančný človek* vzniklo po dlhšej úvahe, či má alebo nemá zmysel sa vyjadrovať k problémom, ktoré trápia našich súčasníkov. Mali sme na podobnú tému aj diskusiu v klube profesorov, ako nazývame našu malú komunitu, v ktorej sa pravidelne stretávame. Výsledkom našej diskusie bolo, že to zmysel má. Keďže sa odborná literatúra a literatúra vôbec, dnes číta pomenej, osobitne medzi mladými ľuďmi, naozaj je to potrebné. Jednoducho, názor treba povedať a ešte lepšie napísať. Má to zmysel aj vtedy, keď si to prečíta aspoň jeden človek, a zmení mu to spôsob uvažovania, alebo ešte lepšie konania.

Eseje sa vyjadrujú k odborným témam. Asi to nebude ľahké čítanie, sú plné odborných termínov, ale zložité edukačné, sociálne, ekonomické a spoločenské javy sa nedajú opísať jednoducho a s bežným slovníkom hovorovej reči. Pre plynulosť čítania sú odkazy na diela uvedené vzadu v literatúre, v texte sa preto odkazuje iba na autorov.

V publikácii *Renesančný človek* vydannej v decembri 2026 (pozri prehľad literatúry) je trinásť esejí, z ktorých predkladáme v druhej časti trilógie, siedmu až deviatu esej v plnom znení. V chronologickom poradí sú to eseje: **7.** Globalizácia vo svetovej spoločnosti, **8.** Prečo je naša spoločnosť dnes nazývaná aj vedomostnou spoločnosťou? a **9.** Kam sa uberáme.

Ľudia sa pomerne často pýtajú, kam sa to všetko okolo nás vlastne uberá. Preto z pohľadu edukátora sa v ďalších témach definuje globalizácia, ktorá je v dnešnom svete jasne viditeľná,

opisuje sa spoločnosť, ktorá je dnes, kam sa uberáme, a čo by mohlo prísť. Rozpracovanie týchto tém Vám predkladáme.

7 GLOBALIZÁCIA VO SVETOVEJ SPOLOČNOSTI

V 90-tych rokoch 20. storočia sa stalo niečo veľmi dôležité. Všetci si pamätáme ako sme postupne zahadzovali z domácností telefóny s krútiacim sa číselníkom a postupne sme sa nestačili čudovať, ako rýchlo sme menili mobily a laptopy za čoraz dokonalejšie. V tomto období pod vplyvom mimoriadneho rozvoja informačných a komunikačných technológií 3,5-tej generácie začali významné zmeny vo svetovej spoločnosti, ktoré zasiahli všetky jej zložky, a to od ekonomiky, sociálnej oblasti až po myslenie ľudí. Nástup novej informačnej a komunikačnej techniky a technológií do všetkých oblastí ľudskej spoločnosti priniesol nové kvantitatívne a kvalitatívne usporiadanie svetových spoločenských a ekonomických vzťahov.

Dnes túto zmenu revolučnej povahy usporiadania v spoločnosti nazývame novou ekonomikou, ale na označenie tohto nového usporiadania svetových spoločenských a ekonomických vzťahov sa používajú aj iné termíny, a to podľa toho, ktorá ich vlastnosť sa zdôrazňuje. Pri zdôraznení toho, že v novej ekonomike sa využívajú iné výrobné prostriedky ako v „starej“ ekonomike, hovoríme o post industriálnej ekonomike. Ak zdôrazňujeme všestranné prepojenie a previazanosť ekonomických aktivít vo svetovom meradle, hovoríme o sieťovej ekonomike, ale v tejto súvislosti hovoríme aj o internetovej ekonomike, elektronickej ekonomike alebo digitálnej ekonomike. Niekedy sa pri dôraze na výsledok v oblasti žiadaných a rýchlych zmien pri produkcii nových výrobkov a služieb hovorí aj o inovačnej ekonomike, ako tvrdí Scholte. Často sa súčasná etapa rozvoja svetovej spoločnosti nazýva aj vedomostnou spoločnosťou. Ale to je už iný príbeh, aj keď súvisiaci.

Celý príbeh rozvoja svetovej spoločnosti je verejnosti oveľa známejší pod názvom globalizácia. Používa sa pomerne často a spravidla sa týmto termínom vyjadruje niečo, čo má v spoločnosti, ekonomike, spoločenských, sociálnych alebo aj rodinných vzťahoch presah za zaužívané známe hranice. Ak by sme si mali uviesť príklad z inej ako ekonomickej oblasti, lebo tieto sa uvádzajú najviac, tak napríklad z rodinných vzťahov. Ešte do 90. rokov 20. storočia boli veľmi neobvyklé sobáše naprieč štátmi, dokonca susediacimi a už vôbec sa ľudia nesobášili a neuzatvárali rodiny naprieč kontinentmi alebo len veľmi výnimočne sa sobášili páry s inou farbou pleti. Dnes je to úplne inak.

Pri globalizácii hovoríme predovšetkým o globálnej ekonomike, ktorá sa rozvíja v celosvetovom meradle. Zaznamenávame dva navzájom súvisiace trendy. Prvým trendom je snaha podnikateľských subjektov čo najrýchlejšie uplatňovať do svojej produkcie najnovšie poznatky vedy a techniky s cieľom zvýšiť svoju efektívnosť prostredníctvom odbytovej úspešnosti na domácich, ale aj medzinárodných trhoch. Druhým trendom je zvyšovanie univerzálnosti (priam uniformity) vo všetkých oblastiach ekonomického života spoločnosti, osobitne sú tieto tendencie vývoja viditeľné v oblasti informačných a komunikačných technológií, dopravy, cestovného ruchu, obchodu a niektorých ďalších. Globalizácia tak významne ovplyvňuje povahu svetovej ekonomiky, že sa táto dnes nazýva aj globálnou ekonomikou.

Ak by sme mali predložiť vhodnú definíciu globalizácie, tak potom by sme mali povedať, že globalizácia je zásadnou zmenou svetových spoločensko-ekonomických vzťahov, nie je zámerne organizovanou zmenou svetových spoločensko-ekonomických vzťahov, nie je jedinou zmenou svetových spoločensko-ekonomických vzťahov.

Globalizácia sa v novej ekonomike prejavuje hlavne takto.

V produkcii a odbyte produktov v medzinárodnom meradle, a tým vo zvýšení zisku podnikov a upevnení postavenia na domácom a medzinárodnom trhu.

V získavaní vstupov pre produkciu z celej svetovej ekonomiky, čo umožňuje minimalizáciu nákladov a vysokú špecializáciu produkcie.

Vo vysokej miere výlučnosti a osobitosti účelu produktov, ktoré umožňujú ich ľahšie umiestnenie na medzinárodnom a domácom trhu, ale súčasne vo vysokej miere univerzality pracovných postupov naprieč politickými a národnými hranicami sveta.

V združovaní podnikateľských subjektov a ich disponibilného kapitálu bez ohľadu na národné hranice.

Na označenie globalizácie ako zásadnej zmeny svetových spoločensko-ekonomických vzťahov majú určujúci význam dve dimenzie jej rozvoja. Prvou sú prevraty v technologickom spôsobe výroby, výmeny a informačnej komunikácie, ktorými sa vytvárajú materiálne predpoklady a prostriedky globalizácie. Druhú predstavuje rozmanitosť spoločensko-ekonomických foriem, prostredníctvom ktorých sa globalizačné procesy realizujú.

Podľa osobitnej teórie Lasha a Urryho prebieha proces globalizácie svetovej spoločnosti súčasne s procesom jej regionalizácie, proces svetovej integrácie súčasne s procesmi

fragmentácie a centralizácie súčasne s procesmi decentralizácie. Prienik globalizácie a regionalizácie sa označuje termínom glocalizácia, označuje vzájomné ovplyvňovanie a zblížovanie globálnych a regionálnych tendencií vo vývine spoločnosti a ekonomiky s cieľom využívať ich výhody. Sú aj iné názory v súčasných diskusiách o regionalizácii a fragmentácii dodávateľských reťazcov, ktoré sú často vnímané nie ako komplementárne, ale ako protichodné procesy ku globalizácii.

Keď zosumarizujeme názory viacerých autorov, napríklad Becka alebo Ondrejkooviča, tak môžeme uviesť príčiny vzniku globalizácie. Sú to rozvoj medzinárodného obchodu, rozvoj informačnej a komunikačnej techniky a technológií, rastúca moc nadnárodných spoločností, univerzálne princípy demokracie a nároky na ľudské práva, vzory masovej kultúry a priemyslu kultúry, medzinárodná politika neštátnych organizácií a spoločností, otázky globálnej chudoby a boja proti nej, čoraz lacnejšia práca a čoraz drahší kapitál, otázky globálneho ekologického ohrozenia, transkultúrne a transnáboženské javy, otázky globálnej ideológie a súvisiacich globálnych médií a aj ďalšie.

Za najvýznamnejšie prejavy globalizácie dnes viacerí, vrátane mňa, považujeme internacionalizáciu, transnacionalitu resp. transnárodnosť, interdependenciu, liberalizáciu, univerzalizáciu, modernizáciu a deterritorializáciu. Pokúsme sa stručne a zrozumiteľne tieto prejavy globalizácie vysvetliť.

Internationalizácia predstavuje najvšeobecnejší prejav globalizácie, označujeme ňou rozličné rôznorodé zmedzinárodné procesy v spoločnosti, a to od presadzovania politických, ekonomických, kultúrnych, sociálnych a ďalších záujmov ekonomicky rozvinutých štátov voči štátom menej rozvinutým až po ekonomické aktivity podnikov za hranicami národného štátu pôvodu. V ekonomike je najcharakteristickejším príkladom internacionalizácia podniku, ktorá sa spočiatku prejavuje jeho obchodným zameraním na medzinárodné trhy, ďalej vytvorením spolupráce so zahraničnými podnikmi, potom účasťou zahraničného kapitálu, kapitálovou účasťou podniku v zahraničí a nakoniec zakladaním dcérskych spoločností na medzinárodných trhoch.

Transnacionalita (transnárodnosť) predstavuje osobitný prejav globalizácie, táto je charakteristická vysokou intenzitou šírenia a rôznorodosťou foriem medzinárodného podnikania vo svetovej ekonomike, ktoré sa aj svojou živelnosťou často dostávajú do rozporu s politickými a ekonomickými záujmami národných štátov.

Interdependencia predstavuje proces prehĺbovania závislosti medzi ekonomikami, jednotlivými národnými trhmi, štátmi a regiónmi, ktorý stále vo väčšej miere dominuje vývoju svetového hospodárstva podľa Baláža a Verčeka.

Liberalizácia je proces znižovania počtu, intenzity a zrušovania vládnych zásahov do voľného pohybu kapitálu, osôb a služieb, na ich základe sa vytvára tzv. otvorená svetová ekonomika.

Univerzalizácia je proces šírenia a využívania produktov myslenia ľudí, vedy, techniky a umenia po celom svete bez ohľadu na politické alebo geografické hranice.

Modernizácia je procesom uplatňovania najnovších poznatkov vedy a techniky do národných ekonomík, ale aj šírením hodnôt z kultúry dominantných spoločností do kultúry národných, regionálnych a miestnych spoločností. Modernizáciu odlišujeme od „pozápadnenia“ alebo „amerikanizácie“, aj keď moderná veda, technika a umenie si vyžadujú aj absorpciu myšlienkových procesov, ktoré ich sprevádzajú ako uvádza Huntington.

Deteritorializácia označuje proces relatívneho skracovania vzdialeností a času v geopolitickom prostredí, v ktorom sa rozvíjajú svetové spoločensko-ekonomické vzťahy.

Začiatkom 21. storočia sa niečo zmenilo. Globalizácia sa nezrútila, ale zmenila sa. Z lineárneho procesu sa stal proces sporný, pomalší, viac regionálny a predovšetkým hlboko politický.

Globalizácia, pojem, ktorý definoval posledné desaťročia 20. storočia, bola kedysi vnímaná takmer ako prírodný zákon. Poháňaná pádom železnej opony, nástupom komerčného internetu a zdanlivo nezastaviteľnou liberalizáciou obchodu sa zdalo, že svet smeruje k nevyhnutnému stavu prepojenosti – k „plochému svetu“, v ktorom by kapitál, tovar a myšlienky prúdili bez prekážok. Bol to prísľub post industriálnej, sieťovej a vedomostnej spoločnosti.

Tento lineárny a optimistický naratív však narazil na sériu tvrdých otrasov. Dnes už nemôžeme hovoriť o globalizácii v jej pôvodnej forme. Fenomén nezanikol, ale zásadne sa transformoval. Sme svedkami konca globalizácie, ako sme ju poznali, a vstupu do novej, podstatne komplexnejšej a konfliktnejšej éry.

Prvá trhlina v mýte o nezvratnej integrácii prišla v roku 2008. Globálna finančná kríza odhalila temnú stránku interdependencie (vzájomnej závislosti). Ukázalo sa, že prepojené systémy nešíria len prosperitu, ale aj riziko. Pád jednej banky v New Yorku mohol položiť ekonomiky na druhom konci sveta. Táto kríza nespustila len ekonomickú recesiu, ale aj krízu dôvery v samotný projekt globalizácie.

Politické dôsledky na seba nenechali dlho čakať. Nerovnosť, ktorú globalizácia prehĺbila – kde kapitál profitoval viac ako práca a kde niektoré regióny prosperovali na úkor deindustrializovaných centier – viedla k vlne politickej nevôle. Vzostup populizmu, Brexit či obchodné vojny neboli anomáliami; boli priamou reakciou na zlyhanie elít adekvátne riadiť sociálne dopady hyper-globalizácie. Ekonómovia začali hovoriť o „Slowbalisation“ – merateľnom spomalení globálneho obchodu, ktorý po roku 2008 prestal rásť rýchlejšie ako globálny hrubý domáci produkt.

Druhý, ešte brutálnejší úder, prišiel s pandémiou COVID-19 v roku 2020. Tá odhalila fatálnu krehkosť globálnych dodávateľských reťazcov, ktoré boli desaťročia optimalizované len na jediný cieľ: minimálne náklady. Logika „Just-in-Time“ sa zrútila, keď sa zatvorili prístavy a továrne. Svet si uvedomil, že efektívnosť bola dosiahnutá na úkor odolnosti.

Vstúpili sme do éry, kde sa dominantným slovníkom nestala „liberalizácia“, ale „geopolitizácia“. Strategické súperenie, najmä medzi Spojenými štátmi a Čínou, definitívne povýšilo národnú bezpečnosť nad ekonomickú efektívnosť. Už nehovoríme o „offshoringu“ (presune výroby do najlacnejšej krajiny), ale o „friend-shoringu“ (obchodovaní len s politicky spriatelnenými krajinami), „near-shoringu“ (presune výroby bližšie k domovu) a „de-riskingu“ (znižovaní strategickú závislosť od rivalov).

Zároveň paradoxne zažívame druhú, digitálnu vlnu globalizácie. Zatiaľ čo obchod s tovarom stagnuje, tok dát, služieb a práca na diaľku („telemigrácia“) explodujú. No aj táto digitálna sféra sa fragmentuje. Namiesto jednotného globálneho internetu vzniká „Splinternet“ – rozdelený svet s americkou, európskou (regulačnou) a čínskou sférou vplyvu.

Do tejto komplexnej rovnice vstupuje najväčšia globálna výzva zo všetkých: klimatická kríza. Tá si vyžaduje bezprecedentnú globálnu spoluprácu, no prichádza v čase najväčšej geopolitickej fragmentácie. Nástroje na jej riešenie, ako sú Európska zelená dohoda (EGD) alebo americký Inflation Reduction Act (IRA), sú navyše v jadre protekcionistické. Sú to masívne priemyselné politiky, ktoré využívajú „zelenú agendu“ na rekonfiguráciu obchodu a budovanie vlastnej strategickú autonómie.

Globalizácia teda nie je mŕtva. Zmenila sa na nepoznanie. Svet už nie je „plochý“. Je skôr multipolárny, súťaživý a hlboko politický. Prešli sme od globalizácie definovanej ekonomikou a technológiami k globalizácii definovanej politikou a bezpečnosťou. Výzvou už nie je, ako túto integráciu riadiť, ale ako prežiť v ére jej fragmentácie bez toho, aby sme stratili schopnosť riešiť problémy, ktoré sú skutočne globálne.

A nakoniec, kto vie, či nemá pravdu Ondrejko, ktorý tvrdí, že globalizácia znamená svetovú spoločnosť, ale nie svetový štát a už vôbec nie svetovládou. A jemu sa zdá, že v tomto smere máme do činenia s globálne dezorganizovaným kapitalizmom, ktorého vedľajším, a aj nechceným produktom, je prekonávanie národných spoločností a ich globalizácia. Ktorý, ako sa zdá, dnes potrebuje barličku štátu napríklad rozvíjajúceho sa štátneho kapitalizmu alebo protekcionizmu.

Takže, máme o čom premýšľať.

8. PREČO JE NAŠA SPOLOČNOSŤ DNES NAZÝVANÁ AJ VEDOMOSTNOU SPOLOČNOSŤOU?

Koncom 20. storočia sa pod vplyvom neustále sa zrýchľujúceho rozvoja informačných a komunikačných technológií začali významné zmeny vo svetovej spoločnosti, ktoré zasiahli všetky jej zložky, a to od ekonomiky, sociálnej oblasti až po myslenie ľudí. Nástup novej informačnej a komunikačnej techniky a technológií do všetkých oblastí ľudskej spoločnosti priniesol globálne a globalizačné prvky do usporiadania svetových spoločenských a ekonomických vzťahov. Dnes túto zmenu revolučnej povahy usporiadania v spoločnosti nazývame novou ekonomikou.

Nová ekonomika je ekonomikou, ktorá na rozdiel od „starej ekonomiky“ technologicky novým spôsobom organizuje a využíva výsledky myslenia a vedenia ľudí, a to najmä ucelenú sústavu osobitných vedomostí, ktoré sú obsiahnuté vo víziách, stratégiách, plánoch a zhmotnené v modernej, najmä informačnej a komunikačnej technike a technológiách. Nová ekonomika, síce zaužívaný, ale nie celkom výstižný termín, je charakterizovaná neustálymi zmenami, ktoré prinášajú niekedy až nečakané nové možnosti ekonomického rozvoja. Ale prináša aj neistotu, ktorá sa prejavuje v nestabilite podnikateľského prostredia, a tým aj narušeniu sociálnych, osobitne ekonomických vzťahov v spoločnosti na globálnej, teritoriálnej, lokálnej aj miestnej úrovni.

Nová ekonomika je nielen tvorcom novej kvality v oblasti informačnej a komunikačnej techniky a technológií, ale aj ich najdôležitejším užívateľom. Sú to najmä informačná a komunikačná technika a technológie, ktoré urýchľujú všetky ekonomické aktivity v elektronickej podobe a umožňujú uskutočňovať akúkoľvek ekonomickú aktivitu v „reálnom“ čase, e-biznis a sprievodné ekonomické aktivity takto vytvárajú tlak na zmeny v národných

štátov, aby bariéry, teda štátne hranice, obchodné a ďalšie právne normy, nedostatočná infraštruktúra v štátoch a nevyhovujúca vzdelanostná úroveň disponibilnej pracovnej sily nespomaľovali ekonomickú aktivitu v „sieťujúcom“ sa svete. Nová ekonomika je charakterizovaná predovšetkým týmito pojmami: globalizácia, vedomosti, informácie, informatizácia, inovácia a reštrukturalizácia.

Ak sa pri usudzovaní o novej ekonomike osobitným spôsobom zdôrazňuje vedenie zahrňujúce osvojenie poznatkov, hovoríme niekedy o poznatkovej ekonomike bez dôrazu na ich spracovanie a osvojenie, potom o vedomostnej ekonomike alebo ekonomike založenej na vedomostiach, kde sa spájajú nadobudnuté poznatky so spôsobom ich okamžité spracovania v reálnom čase na rozličné účely, prevažne ekonomickej povahy. Niekedy v širšom význame zahrňujúcom všetky spoločensko-ekonomické vzťahy hovoríme aj o vedomostnej spoločnosti podľa Druckera.

Tu sa trochu zastavme. Názov vedomostná spoločnosť je tak trochu nepresný, alebo inak povedané, ktorá z doterajších definovaných a obsahovo charakterizovaných spoločností nebola vedomostná? Veď všetky doterajšie spoločnosti boli založené na nových vedomostiach o spoločnosti, ekonomike, vede a technike. Správne na to upozornil ekonóm Husár. Mal pravdu. Ale predsa len tam je rozdiel. Tento rozdiel charakterizoval Kelly tak, že ide o spoločnosť, ktorá sa bezprecedentne rýchlo rozvíja v celosvetovom meradle, uprednostňuje nemateriálne statky, predovšetkým intelektuálnu produkciu a spracovávanie informácií a je vnútorne sieťovo usporiadaná. A tieto vlastnosti doteraz definované spoločnosti v takejto miere nemali.

„V oblasti práce s jej rastúcou špecializáciou a rastúcimi požiadavkami na teoretické vedomosti a praktické zručnosti klesá zameniteľnosť pracovníkov na pracovných miestach, ktoré si vyžadujú pracovnú silu s vysokou kvalifikáciou“ podľa Tofflerovcov. Vedomosti možno v novej ekonomike považovať za dôležitejšie ako finančný alebo výrobný kapitál. Kvalifikovaní pracovníci sú tiež označovaní aj ako ľudský kapitál. Úloha vedomostí a ich nositeľa – kvalifikovanej pracovnej sily sú v novej ekonomike tak významné, že možno hovoriť aj o vedomostnej ekonomike, ktorá je súčasťou vedomostnej spoločnosti.

Vedomostná spoločnosť v sebe spája všeobecné požiadavky na rozvoj spoločnosti a ekonomiky a národné osobitosti. Všeobecné požiadavky na rozvoj spoločnosti súvisia s prenášaním prejavov globalizácie svetovej ekonomiky do národných ekonomík. Jednotlivé národné štáty majú rozličné východiskové stavy svojho rozvoja, a to napríklad rozličný stav rozvoja sektorov a odvetví ekonomiky, sociálneho postavenia a kultúrneho rozvoja obyvateľstva, ďalej rozličný

stav v oblasti disponibilných ľudských zdrojov, odlišné prírodné zdroje a stav životného prostredia a ďalšie rozdiely. Preto sú jednotlivé národné stratégie (dlhodobé plány) a taktiky (metódy plnenia plánovaných úloh) budovania spoločnosti štát od štátu neprenosné. Jednotlivé národné štáty musia preto hľadať vlastné a na podmienky vlastného štátu prispôsobené národné stratégie a taktiky svojho rozvoja v súlade so svetovými trendami rozvoja jednotlivých oblastí vo vednej a technickej politike.

9. KAM SA UBERÁME

Dnešnú spoločnosť môžeme pokojne označiť za materiálne založenú, to znamená, pomaly všetko sa začína merať peniazmi, dokonca v niektorých prípadoch aj spoločenské, rodinné a aj tie najsúkromnejšie vzťahy. Pomaly všetko okolo nás ak nemá, tak začína mať peňažné vyjadrenie.

V ekonomike je to ešte jednoduchšie. Produkovanie výrobkov a služieb má výsostne ekonomický rozmer. Celkom vtipné je, mimochodom, keď aj vo vážnych vládnych dokumentoch sa píše slovné spojenie tovary a služby, veď hádam aj služby sú tovar, ak ideme na dovolenku cez cestovnú kanceláriu, tak si za to dá asi zaplatiť, či nie?

Tento ekonomický rozmer produkcie znamená, že všetky zložky subjektov, ktoré produkujú tovary, musia myslieť na to, aké sú náklady na ich produkciu, koľko to bude stáť a koľko za to môžu zarábať. V tejto relatívne jednoduchej úvahe je zložitý systém spájajúci organizačnú štruktúru, technológie a techniku, zamestnancov a samotnú produkciu v podobe výroby výrobkov alebo poskytnutia služby. Vyzerá to tak, že súkromné podnikanie je čoraz ťažšie. Rastie cena vstupov, pracovnej sily, energií a dnes sa začína aj problém s odbytom, jednoducho nie sú peniaze.

Takže sa pokúsme predpokladať, aké budú v najbližšej, ale aj vzdialenejšej budúcnosti požiadavky, aby sa ekonomika mohla stať stabilizátorom celej spoločnosti.

Ďalej sa bude zvyšovať podiel nákladov na kvalifikovanú pracovnú silu z celkových nákladov na produkciu, k tomu prispeje aj čoraz väčšia materializácia vzdelania do technickej úrovne výrobných prostriedkov. Vysokovzdelaní a kvalifikovaní odborníci postupne čoraz viac ovládnu výrobu.

Nadalej bude pretrvávať snaha o masovosť vo vzdelávaní až po stredný stupeň podporovaná z verejných zdrojov. Táto masovosť bude nadalej základným predpokladom pre jednotlivcov získať zamestnanie na zabezpečenie svojich potrieb a rodiny. Vysokoškolské vzdelanie sa čoraz

viac stáva a bude stávať predpokladom na vytváranie vysokovzdelaných elít, jeho financovanie bude čoraz viac záležitosťou vzdelávaného jednotlivca s poukázaním na jeho reálne vyššie príjmy na dobre platených pracovných miestach, kde vykonávajú sofistikovanú prácu. Množstvo analýz, vrátane niekoľkých mojich, poukazuje na skutočnosť, že vyššie vzdelanie prináša vyššie príjmy v zamestnaní. Sústavnosť jeho vzdelávania alebo inak celoživotné vzdelávanie bude ponechané naňho, otvorí sa mu viacero nových možností na doplnenie alebo inováciu jeho vedomostí.

Ďalej sa bude presúvať príprava na povolanie do neskorších stupňov vzdelávania, ak ešte koncom 20. storočia bol rozhodujúcim stupňom teoretickej a praktickej prípravy na povolanie stredný stupeň vzdelania (študijné odbory v učňovských a stredných odborných školách), na začiatku 21. storočia sa stáva prvý stupeň vysokoškolského vzdelávania rozhodujúcim na získanie požadovanej kvalifikácie na výkon čoraz väčšieho počtu povolaní a špecializovaných činností.

Rozvíjať a zachovávať sa bude ďalej binárny systém sekundárneho vzdelávania poskytovaného strednými všeobecnovzdelávacími školami a strednými odbornými školami. Zvyšovať sa budú počty prijímaných na stredné odborné školy, kde sa budú otvárať študijné a učebné odbory pripravujúce na konkrétne špecializované odborné činnosti pre konkrétnych zamestnávateľov. Bude sa čoraz viac rozširovať počet stredných odborných škôl zriadených zamestnávateľmi vo výrobných odvetviach. Toto takisto povedie k obchádzaniu verejného vzdelávacieho systému, k úzkej špecializácii na úkor hlbšieho poznania faktov a súvislostí v odbore, a s tým súvisiace zhoršenie potenciálneho prechodu k inému zamestnávateľovi alebo do iného zamestnania.

Rozvíjať a zachovávať sa bude ďalej binárny systém terciárneho vzdelávania poskytovaného univerzitnými a neuniverzitnými vysokými školami, a to napriek rozličným reformným snahám. Napríklad reforma britskej terciárnej sústavy koncom 20. storočia, v ktorej sa zmenili neuniverzitné vysoké školy na univerzitné vysoké školy a vytvorilo sa užšie prepojenie univerzitných vysokých škôl a spoločenskej, najmä priemyselnej praxe. Stále bude potrebné modifikovať pomer zložky teoretickej prípravy a zložky praktickej prípravy v obsahu vysokoškolského vzdelávania pre potreby výkonu kvalifikovaných povolaní vyžadujúcich vysokoškolský stupeň vzdelania ako súčasť kvalifikácie. Aj teoretická zložka súčasného obsahu vysokoškolského vzdelávania si vyžaduje vysoko sofistikovanú prípravu tam, kde sa to ešte pred desiatimi rokmi nepožadovalo, a to práve kvôli implementácii moderných technických a komunikačných prostriedkov do výkonu povolaní, kde to obvyklé nebolo (napr. sociálna práca a pod.).

Čoraz viac sa bude rozširovať obsahová a inštitucionálna rôznorodosť vo vzdelávaní, tzv. rozličné vzdelávacie cesty. Budú sa zjednodušovať procesy uznania výsledkov vzdelávania z rozličných vzdelávacích ustanovizní rovnakého stupňa vzdelávania, aby sa znížili alebo odstránili prekážky pri pracovnej mobilite a čakani na prácu. Začnú sa vo väčšej miere príslušnými orgánmi uznávať vedomosti osvojené v neformálnom vzdelávaní a informálnom učení sa na účely pokračovania v ďalšom štúdiu a aj na účely výkonu povolani alebo odborných činností s rizikom, že uznaná kvalifikácia sa môže odlišovať od formálne získanej s možnými negatívnymi dopadmi pri výkone povolania. Rozvinie sa množstvo kurzov, ktorými sa bude nahrádzať akademická kvalifikácia, nadobudnutá v školách. Toto prinesie pozitíva v podobe odstránenia nedostatku kvalifikovaných pracovníkov a aj negatíva, ktoré vyplývajú z nedostatočne odborne pripraveného pracovníka.

Zväčšovať sa bude podľa Druckera diferenciacia disponibilnej pracovnej sily na málo kvalifikovanú pracovnú silu vykonávajúcu prevažne manuálne pracovné činnosti a ostatnú viac kvalifikovanú pracovnú silu – „knowledge workers“, u ktorej sa terciárne vzdelanie postupne stane základnou nevyhnutnou kvalifikačnou podmienkou pri uplatňovaní sa na medzinárodnom a národnom trhu práce. Súčasťou kvalifikácie tejto časti pracovnej sily sa stane ucelená sústava vedomostí zložená z dvoch častí, a to zo všeobecných teoretických a zároveň aj úzko špecializovaných vedomostí, schopnosť samostatne tvorivo riešiť odborné problémy, schopnosť komunikácie v niekoľkých jazykoch a schopnosť sociálneho a interkultúrneho vcítania sa, vzdelanostná ekonomika si na globálnu činnosť medzinárodných podnikateľských subjektov vyžaduje vhodné (mierové, priateľské, bezpečné) geopolitické prostredie.

Pracovná sila s terciárnym vzdelaním sa bude ďalej čoraz jednoznačnejšie vnútorne členiť na početom veľkú skupinu pracovnej sily zabezpečujúcu viac či menej zložitú odbornú činnosť vyžadujúcu istý stupeň samostatnosti a tvorivosti a schopnosti ovládať techniku na súčasnom stupni vedecko-technického rozvoja – uskutočňovať jednoduchú reprodukciu odborných činností „kopírovanie“ kopírovačmi a početom malú skupinu pracovnej sily alebo inak elitu, vykonávajúcu vysokokvalifikovanú prácu vyžadujúcu vysoký stupeň tvorivosti, a ktorá má rozvinuté schopnosti na vytváranie nového poznania a vykonávanie zložitých duševných odborných činností - rozšírenú reprodukciu odborných činností „inovácie“ inovátormi.

Napriek súčasnej ambivalencii, pri nedostatku finančných zdrojov podporovať výrobný sektor a aj sociálny štát, sa v terciárnom vzdelávaní bude kvantitatívne zvyšovať poskytovanie doktorandského štúdia, sústredovanie post doktorandov a uskutočňovanie post doktorandských aktivít ako ľudský zdroj na tvorbu elít, rast počtu vysokoškolsky vzdelaných obyvateľov v

populácií je nevyhnutnou podmienkou rastu intelektuálneho kapitálu spoločnosti podmieňujúceho jeho prospektivitu podľa Lavilla a Cattaniho. Ďalej sa bude zvyšovať rozdiel v príjmoch medzi skupinou pracovnej sily zabezpečujúcej „kopírovanie“ a skupinou pracovnej sily zabezpečujúcej „inovácie“.

Každá inovácia si vyžaduje sústredenie vysokokvalifikovanej pracovnej sily, výsledkom bude čoraz väčšie vytváranie možností na jej mobilitu a sústredovanie - centrá excelentnosti, čo vyvolá čoraz väčšie úsilie na odstraňovanie bariér v mobilite kapitálu vo všetkých podobách, následné zvyšovanie nákladov na každú inováciu a súčasne vyvolá zvýšené úsilie na ochranu intelektuálneho vlastníctva.

Ďalej bude pokračovať vytváranie neformálnych vedomostných spoločenstiev alebo inak knowing communities, vo vnútri národných, ale aj medzinárodných podnikateľských organizácií, v ktorých sa jej členovia zúčastňujú na dobrovoľnej, vedenej vlastnými záujmami alebo cieľovo-orientovanej výmene poznatkov v tej ktorej oblasti poznania podľa Cohendeta, ďalej bude pokračovať hľadanie spôsobov, ako zväčšiť dôveru jednotlivcov pri výmene poznania ako cognitive distance, vo vedomostných spoločenstvách ako uvádza Nooteboom, a to najmä v spoločenstvách praxe alebo inak communities of practice, vymieňajúcich si poznanie v nimi vykonávanej praktickej činnosti podľa Wengera.

Snaha o vytváranie formálnych vedomostných spoločenstiev, a to najmä na najvyšších stupňoch organizácie spoločnosti, najmä pretváranie národných štátov resp. aj politicko-ekonomických združení národných štátov ako je Európska únia, na vedomostné ekonomiky sa bude čoraz viac meniť na snahu zabezpečiť národnoštátne záujmy jednotlivých štátov. A to aj vtedy, ak sú súčasťou politicko-ekonomických združení, v ktorých väčšinový systém rozhodovania poškodzuje národné ekonomiky bez dostatočnej kompenzácie strát.

Ďalej bude pokračovať zvyšovanie miery a masy zisku z činnosti ľudského kapitálu v ekonomicky rozvinutých a súčasne aj tzv. bohatých štátoch severu s dostatočne veľkými voľnými finančnými zdrojmi. S ohľadom na vysoké náklady na prípravu S ohľadom na náklady sa zväčší orientácia na prílev vysokokvalifikovanej pracovnej sily a jej sústredovania v priemyselne rozvinutých štátoch, a ďalej bude pokračovať nadväzujúce zvyšovanie rozdielov medzi ekonomicky menej a ekonomicky viac rozvinutými štátmi. S tým súvisí aj tzv. únik mozgov a s pozitívnou externalitou vytvárania masy vedomostného potenciálu na vytváranie rýchlych a sofistických výsledkov tvorivej činnosti, ale aj s negatívnou externalitou, ktorou je odchod kvalifikovaných pracovníkov, vedcov, akademikov a ďalších skupín vykonávajúcich

sofistikovanú prácu na trhu práce do tzv. štátov severu, kde svoju pracovnú silu zhodnotia lepšie, ako v štáte pôvodu.

Neustále sa bude zvyšovať atraktivita čistého základného výskumu a možno očakávať zvyšujúcu sa požiadavku na získavanie nových poznatkov v podobe nových zákonov alebo teórií ako zdroja na nové netradičné riešenia problémov ľudskej spoločnosti, a to napriek súčasnému uprednostňovaniu aplikovaného výskumu ako zdroja inovačnej ekonomiky, ktorého možnosti sú oproti základnému výskumu v uvedenej súvislosti obmedzené. Napríklad teoretické objasnenie gravitačnej sily prispeje k zásadným zmenám v oblasti leteckej techniky.

V problematike kvalifikácie pracovnej sily je niekoľko protirečení. Zamestnávateľia žiadajú lepšie pripravených absolventov škôl pre svoje podniky, na druhej strane príliš úzka špecializácia absolventov škôl na špecializované činnosti v podnikoch by viedla pri zrušení podniku k ich nižšej uplatniteľnosti na trhu práce, práve pre špecifickosť nadobudnutej kvalifikácie pre konkrétneho zamestnávateľa. Už patrí k dlhodobému folklóru vyjadrení slovenských podnikateľských organizácií, ktoré kritizujú vedomosti slovenských absolventov škôl, ale najradšej prijímajú cudzincov s nižším vzdelaním a bez ovládania štátneho jazyka, samozrejme za nižšiu mzdu. Ďalším protirečením je rozpor medzi požiadavkami na lepšie pripravených absolventov škôl pre prax, a na druhej strane požiadavky, hlavne zo strany súkromného sektora, na znižovanie verejných výdavkov, ktorých súčasťou sú aj výdavky na vzdelávanie.

Čas ukáže, ktoré z týchto predpovedí sa potvrdia alebo vyvrátia. Za dnešnou turbulentnou tzv. vedomostnou spoločnosťou, ktorá ako sa zdá, sa viac riadi ideológiou ako pragmatickými zásadami, vid' činnosť Európskej únie v ostatných rokoch, príde určite nová spoločnosť.

Vedomostná spoločnosť a všetky jej predchádzajúce spoločnosti majú rozličné vlastnosti, čo však majú spoločné je to, že všetky sú charakterizované najmä prostredníctvom ekonomických vzťahov v ľudskej spoločnosti a stupňom rozvoja výrobných prostriedkov hmotnej povahy, ktoré sú určujúce pri jej klasifikovaní na jednotlivé spoločensko-ekonomické formácie. Vedomostná spoločnosť je charakterizovaná najmä poznaním nehmotnej povahy a sociálnymi vzťahmi v ľudskej spoločnosti.

Za vedomostnou spoločnosťou bude, domnievame sa, nasledovať ďalšia spoločnosť, možno nazývaná post vedomostnou spoločnosťou, ktorá nám, pochopiteľne, dnes nie známym, ale predvídateľným spôsobom bude prostredníctvom dokonalejšej techniky a dokonalejších technológií umožňovať zrýchlenie globálnych sociálnych v zmysle spoločenských,

ekonomických, kultúrnych a ďalších vzťahov formou komunikácie v reálnom čase, teda tu a teraz. Všetky ľudské činnosti budú charakterizované rýchlosťou, nutnosťou konať v rozličných sociálnych situáciách s rozličnými sociálnymi partnermi bez ohľadu na ich geopolitické umiestnenie v globálnom svete podľa Stewarta. Dôležitými sa stanú nielen vedomosti a schopnosť ich rýchlo spracovať, ale najmä na ich základe správne rozhodnúť, ako ďalej konať správne (efektívne, sociálne – v užšom význame, optimálne, užitočne a pod.) v ekonomike, kultúre, pri tvorbe a ochrane životného prostredia a ďalších oblastiach podľa Sullivana. Úvaha o post vedomostnej spoločnosti bola mnou publikovaná prvýkrát v roku 2007. Zdá sa, že úvaha bola správna. Prvým znakom potvrdzujúcim nástup tejto post vedomostnej spoločnosti je vznik a bezprecedentné rozšírenie tzv. umelej inteligencie do všetkých oblastí ľudskej činnosti.

Možnosti globálneho sveta sú dnes také veľké, že nesprávne rozhodnutie, nielen obsahovo, ale aj pomalé rozhodnutie v danej oblasti, napr. ekonomike, má okamžitý záporný dôsledok, ktorý sa prejavuje nielen v nej samotnej, ale aj v mnohých ďalších, spoločenskej, kultúrnej, bezpečnostnej ekonomike národných štátov celého sveta s veľkými materiálnymi a aj nemateriálnymi dopadmi. Súčasná svetová kríza v ekonomike a myslení bola vyvolaná práve nesprávnymi rozhodnutiami v súvislosti s ochorením COVID-19, ale aj nesprávnymi hospodárskymi opatreniami v tzv. silných ekonomikách národných štátov a aj spoločensko-ekonomických formáciách, v ktorých sú združené.

Po post vedomostnej spoločnosti možno očakávať „transvedomostnú spoločnosť“. Transvedomostná spoločnosť bude charakterizovaná ako spoločnosť rýchlych rozhodnutí prekonávajúca všetko, čo bolo charakteristické pre vedomostnú a post vedomostnú spoločnosť. Môžeme sa len rámcovo domnievať, že bude musieť na základe nahromadeného poznania byť schopná nielen rýchlo rozpoznať a definovať spoločenské javy a ich príčinu, v zmysle nižšie konvergentné procesy, ale pri obrovskom nahromadení poznania odhaľovať zložitú príčinnosť spoločenských javov a ich podstaty, vyhodnocovať ich v podobe faktov ako pravdivých informácií a správne rýchlo rozhodnúť, v zmysle vyššie konvergentné procesy, prostredníctvom aktívnych politických, sociálnych alebo etických rozhodnutí vysokokvalifikovaných elít. Bez dnes neznámej technickej, a hlavne technologickej podpory to nebude pravdepodobne možné. Dúfajme, že takto vytvorené bohatstvo transvedomostná spoločnosť efektívne využije v prospech pokroku ľudskej spoločnosti.

Možno by stálo za úvahu si uviesť príklady na lepšie pochopenie fungovania charakterizovaných svetových spoločností.

Vedomostná spoločnosť - súčasnosť: Analyzujeme dáta a hovoríme: „Stúpa nám nezamestnanosť mladých.“ Definovanie javu.

Post vedomostná spoločnosť - blízka budúcnosť: AI v reálnom čase analyzuje trh práce a trendy: „Varovanie: Tento konkrétny priemysel skolabuje o 6 mesiacov. Okamžite treba spustiť rekvalifikačné kurzy v týchto 3 regiónoch.“ Rýchla reakcia na rozpoznanú príčinu.

Transvedomostná spoločnosť - vízia: Neznáma budúca technológia analyzuje nielen ekonomické dáta, ale aj sociálne siete, psychologické trendy, kultúrne zmeny a politické napätie. Zistí: „Problém nie je nezamestnanosť. Podstatou je, že mladá generácia stráca zmysel práce kvôli environmentálnej úzkosti a nedôvere v inštitúcie, to je tá zložitá príčina. Toto je fakt. Rozhodnutie: Naše ekonomické modely sú zastarané. Okamžite treba presmerovať kapitál a začať budovať úplne nový typ ekonomiky.“

Táto vízia rozvoja svetovej spoločnosti je jednou z možných budúcností nášho sveta. Uvedomujem si, že celá táto úvaha o budúcnosti ľudskej spoločnosti vychádza z mojej osobnej dôvery k človeku, že jeho ambície a aspirácie zväčšovať poznanie prevažujú nad inými spôsobmi jeho sociálneho jestvovania ako je hromadenie statkov a konzumná spoločnosť. Dúfajme, lebo dnešná realita je opačná.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- BALÁŽ, P., VERČEK, P. (2002). Globalizácia a nová ekonomika. Bratislava: Sprint.
- BALDWIN, R. (2019). Great Convergence. Information Technology and the New Globalization. Harvard Business Press.
- BANDURA, A. (1976). Social Learning Theory. Prentice-Hall.
- BECK, U. (1997). Perspektiven der Weltgesellschaft. Frankfurt am Main.
- BECKER, G. S. (1964). Human Capital. New York: Columbia University Press.
- BREMMER, I. (2023). The Power of Crisis: How Three Threats – and Our Response – will change the world. Simon & Schuster.
- BURCKHARDT, J. (2013). Kultura renesance v Itálii. Rybka Publishers.
- BURJAN, V., FTÁČNIK, M., JURÁŠ, I., VANTUCH, J., VIŠŇOVSKÝ E. a L. VOZÁR. (2017). Národný program rozvoja výchovy a vzdelávania na roky 2018 – 2027. Učiace sa

Slovensko. Bratislava: Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky.
Dostupné na: minedu.sk/data/files/6987_uciace_sa_slovensko.pdf

CASTIGLIONE, B. (1978). Dvořan. Odeon.

COHENDET, P. (2005). On knowing communities. Draft Paper for the Conference Advancing Knowledge and the Knowledge Economy, 10-11 January 2005 at the National Academies, Washington.

COOLEY, CH. H. (1922). Ľudská prirodzenosť a spoločenský poriadok. New York: Charles Scribner's Sons.

DRUCKER, P., F. (1994). Knowledge Work and Knowledge Society. The Social transformations of this Century. Lecture at Harvard University's John F. Kennedy School of Government.

May 4. www.ksg.harvard.edu/ifactory/ksgpress/www/ksg_news/transcripts/drucklec.html

ERIKSON, E. H. (1950). Detstvo a spoločnosť. WW Norton & Co.

ERIKSON, T. (1995). Childhood and Society. Vintage Books.

FARRELL, H., NEWMAN, A. (2019). Of Privacy and Power. The Transatlantic Struggle over Freedom and Security. Princeton University Press. ISBN 9780691183640

FREUD, S. (2003). Podoby psychoanalýzy. Slovenský spisovateľ.

FUSERO, C. (1982). Leonardo. Bratislava: Slovenský spisovateľ.

GHEMAWAT, P. (2018). The New Global Road Map: Enduring Strategies for Turbulent Times Hardcover. Harvard Business Review Press.

GOETHE, J. W. (1955). Básne. Praha: SNKLHU.

GOMBRICH, E. H. (2022). O renesancii 1 a 2. Praha: Argo.

HUNTINGTON, S. P. (2001). Strět civilizací. Rybka Publishers.

JUNG, C. G. (1994). Duše moderního člověka. Brno: Atlantis.

KOMÁRIK, E. a kol. (1994). Národný program výchovy a vzdelávania. Projekt Konštantín. Bratislava: Ministerstvo školstva a vedy Slovenskej republiky.

KOTÁSEK, J. a kol. (2001). Národní program rozvoje vzdělávání v České republice. Bílá kniha Vydal: Ústav pro informace ve vzdělávání – nakladatelství Tauris. ISBN 80-211-0372-8
<https://msmt.gov.cz/reforma-terciarniho-vzdelavani/bila-kniha/narodni-program-rozvoje-vzdelavani-v-ceske-republice-bila-kniha-2001>

LASH, S. a J. URRY. (1998). Globale Kulturindustrien. Frankfurt am Main.

LASSWELL, H. D. (1936). Politics: Who Gets What, When, How. New York: Whittlesey House. Pp. ix, 264.

MATĚJČEK, Z. (2017). Rodiče a děti. Praha: Vyšehrad.

- MILANOVIĆ, B.(2016). *Global Inequality. A New Approach for the Age of Globalization*. The Belknap.
- MIRANDOLA, P. (2006). *O důstojnosti člověka*. Vydavatelství OIKOYMENH.
- PEČÍRKA, J. (1975). *Leonardo da Vinci*. Praha: Odeon.
- PETRARCA, F. (2022). *Sonety ze Zpěvníku*. Praha: Argo.
- PIAGET, J. (2009). *The language and thought*. Routledge.
- PLAVČAN, P. (2018). *PISA. Cesta ku kvalite*. Brno: MSD.
- PLAVČAN, P. (2019). *PIRLS-TIMSS-PISA. Vzdelávanie a kvalita*. Brno: MSD.
- PLAVČAN, P. (2021). *Teória vzdelávacej politiky*. Brno: MSD.
- PLAVČAN, P. (2022). *Verejná politika a intelektuálny kapitál*. Brno: MSD.
- PLAVČAN, P. (2025). *Renesančný človek*. Brno: MSD.
- POLIDORI, M. (2021). *Leonardo génius a rebel*. Bratislava: Slovart.
- ROBERTSON, R. (1992). *Globalization. Social Theory ang Global Culture*. London: Sage.
- ROGERS, C. R. (2004). *On Becoming a Person*. Little, Brown.
- ROSA, V., TUREK, I. A ZELINA, M. (1998). *Národný program výchovy a vzdelávania v Slovenskej republike na najbližších 15 až 20 rokov. Milénium*. Bratislava: IRIS.
- ROUSSEAU, J. J. (2002). *Emil alebo O výchove*. Slovenský spisovateľ.
- SCHOLTE, J. A. (2000). *Globalization. A Critical Introduction*. Houndsmill, Great Britain.
- SKINNER, B. F. (1973). *Za hranicami slobody a dôstojnosti*. Penguin Books Ltd.
- SMITH, A. (2001). *Pojednání o podstatě a původu bohatství národů*. Nakladatelství Liberální institut.
- STEWART, T. A. (2001). *The Wealth of Knowledge: Intellectual Capital and the Twenty-First Century Organization*, Nicholas Brealey.
- SULLIVAN, P. H. (2000). *Value-driven Intellectual Capital; How to Convert Intangible Corporate Assets into Market Value*, John Wiley & Sons.
- TAYLOR, CH. (2013). *Sekulární věk. Dilemata moderní společnosti*. Vydavatelství Filosofia.
- Tirana Communique. (2024). EHEA Ministerial Conference. Retrieved from: <https://eha.info/Immagini/Tirana-Communique.pdf>
- TOOZE, A. (2018). *Crashed: How a Decade of Financial Crises Changed the World*. Viking.
- VASARI G. (1976). *Životy nejvýznačnějších malířů, sochařů a architektů I. - II*. Praha: Odeon.
- VLÁDA Slovenskej republiky. (1994, 1998, 2002, 2006, 2010, 2012, 2016, 2020). *Programové vyhlásenie vlády Slovenskej republiky*. Bratislava: Národná rada Slovenskej republiky. Dostupné na: vlada.gov.sk/historia-klad-sr/

WENGER, E. (1998). Communities of Practice: Learning as a Social System. Systems Thinker, 9/5.

ZÁKON č. 172/1990 Zb. o vysokých školách. <https://www.slov-lex.sk/ezbierky/pravne-predpisy/SK/ZZ/1990/172/19991201.html>

KONTAKT

Dr.h.c. prof. Ing. Peter Plavčan, CSc.

Fakulta sociálnych štúdií, Vysoká škola Danubius

peter.plavcan@vsdanubius.sk